

1. ΜΕΣΑ ΜΑΖΙΚΗΣ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ

Μαζικά Μέσα Ενημέρωσης είναι τα μέσα της τεχνολογίας (τηλεόραση, τύπος, ραδιόφωνο, διαδίκτυο) που χρησιμοποιούνται για τη μετάδοση ειδήσεων και απόψεων. Στόχος τους είναι η πληροφόρηση και η ενημέρωση των πολιτών πάνω σε θέματα πολιτικά, κοινωνικά, οικονομικά, επιστημονικά, πολιτιστικά, εκπαιδευτικά, αθλητικά και άλλα.

Ωστόσο, ο ρόλος τους δεν περιορίζεται αποκλειστικά στο στοιχείο της ενημέρωσης· η λειτουργία τους συνοψίζεται στο **δημόσιο έλεγχο**, στην **ενημέρωση**, την **ψυχαγωγία** και τη **μόρφωση**. Για το λόγο αυτό πολλοί τα αποκαλούν ως Μέσα Μαζικής Επικοινωνίας. Η χρήση όμως του όρου **επικοινωνία** είναι **καταχρηστική**, διότι η αυθεντική επικοινωνία απαιτεί την αλληλεπίδραση πομπού και δέκτη (αμφίδρομη ανταλλαγή μηνυμάτων). Η συνθήκη αυτή δεν τηρείται πάντα στην περίπτωση της μαζικής ενημέρωσης, εφόσον δεχόμαστε μηνύματα αλλά σπάνια μεταδίδουμε: π.χ. αποστολή μιας επιστολής μας σε πολιτική εφημερίδα, τηλεφωνική παρέμβαση σε τηλεοπτική εκπομπή, οπότε λειτουργούμε και ως πομποί.

1.1 Θετικές επιδράσεις των Μ.Μ.Ε.

Όταν τα Μ.Μ.Ε. λειτουργούν σύμφωνα με τη δεοντολογία, συμβάλλουν θετικά στους ακόλουθους τομείς:

Πνευματικός

- Ενημερώνουν και πληροφορούν πολύπλευρα, διαφωτίζουν, προβληματίζουν, λειαίνουν την αντίληψη, καλλιεργούν την κριτική ικανότητα, αναπτύσσουν το πνεύμα και τη φαντασία, προωθούν την πνευματικότητα, διαμορφώνουν την κοινή γνώμη, επηρεάζουν τις αντιλήψεις του πολίτη.
- Είναι φορείς παιδείας, κανάλια γνώσης και επιστήμης, καθώς προωθούν τον ορθολογισμό, προσφέρουν πολύπλευρη μόρφωση και γι' αυτό αποτελούν μέσα εκδημοκρατισμού της γνώσης που εκλαϊκεύεται και γίνεται προσιτή σε περισσότερους ανθρώπους.
- Απομακρύνουν από την αμάθεια και τον πνευματικό σκοταδισμό, απαλλάσσουν το άτομο από προλήψεις και δεισιδαιμονίες.

Πολιτικός

- Συντελούν στην πολιτική κοινωνικοποίηση του ανθρώπου: πολιτικοποίηση ατόμου, πολιτική αγωγή, ενεργός πολίτης, ενδιαφέρον για τα κοινά, συμμετοχή, δραστηριοποίηση.
- Μεταδίδουν πολιτικές ιδέες, διαμορφώνουν πολιτικά ρεύματα και ενισχύουν το διάλογο προβάλλοντας τον ως μέσο επίλυσης διαφορών.
- Ελέγχουν και κρίνουν την εξουσία, αφού αποκαλύπτουν ατασθαλίες, καταχρήσεις, παραλείψεις, υπερβάσεις καθηκόντων και στηλιτεύουν την αδικία και τη διαφθορά.
- Προασπίζουν τη λειτουργία του δημοκρατικού πολιτεύματος και υπερασπίζουν τα ανθρώπινα δικαιώματα.
- Γνωστοποιούν τις αποφάσεις της εξουσίας σε όλες τις κοινωνικές ομάδες και έτσι ενισχύουν τη συνεργασία κράτους - πολιτών.
- Παρέχουν τη δυνατότητα έκφρασης - λόγου και στις μειοψηφίες, ώστε να παρεμβαίνουν στο πολιτικό και κοινωνικό γίγνεσθαι.

Πολιτιστικός

- Προβάλλουν την πολιτιστική παράδοση και κληρονομιά κάθε λαού.
- Προωθούν τα γράμματα, υπηρετούν τις τέχνες, προάγουν το αθλητικό ιδεώδες.
- Προσφέρουν σχεδόν ανέξοδη ψυχαγωγία στα άτομα (κυρίως η τηλεόραση) συμβάλλοντας έτσι στην κάλυψη του ελεύθερου χρόνου τους με τρόπο εποικοδομητικό, στην καταπολέμηση της πλήξης αλλά και στη χαλάρωσή τους από την ένταση της καθημερινότητας.
- «Διδάσκουν» τη γλώσσα και την προβάλλουν με ποιοτικές εκπομπές.

Ηθικός

- Αποτελούν φορείς διάπλασης χαρακτήρα και ήθους, συμβάλλουν στην ηθικοποίηση του ατόμου (εντιμότητα, ειλικρίνεια, συνέπεια...) με την προβολή παραδειγμάτων προς μίμηση (πρότυπα ανθρωπιάς, αξιοπρέπειας, ηθικών πράξεων, αρετών) ή προς αποφυγή (παραβατική δράση, ναρκωτικά, βία).

Κοινωνικός

- Κοινωνικοποιούν το άτομο, καθώς το ευαισθητοποιούν, το προβληματίζουν, το αφυπνίζουν, το δραστηριοποιούν αναφορικά με τα κοινωνικά προβλήματα (κοινωνική θεματολογία).
- Αποτελούν μέσα κοινωνικής ενεργοποίησης (π.χ. έρανοι, αιμοδοσία).

Εθνικός - Διακρατικός

- Φέρνουν τους ανθρώπους σε επαφή με ήθη και έθιμα, με παραδόσεις άλλων εθνών και έτσι διαδίδονται οι ιδέες, οι αξίες, ο πολιτισμός, εδραιώνεται ο κοσμοπολιτισμός.
- Διαμορφώνουν εθνική συνείδηση και ενισχύουν τη φιλοπατρία.
- Μετέτρεψαν την υφήλιο σε μια κοινότητα, συμβάλλοντας στην επικοινωνία των λαών (δορυφορική τηλεόραση, διαδίκτυο).

- Ο πολιτισμός διεθνοποιείται και ο πλανήτης μεταβάλλεται σε «οικουμενικό χωριό». Το άτομο έχει τη δυνατότητα για παγκόσμια εποπτεία / αντίληψη της κουλτούρας κάθε λαού.
- Συντελούν στη μαζική γνωριμία των ανθρώπων και στην προσέγγιση των λαών. Καλλιεργούν την ανθρώπινη ενότητα, προβάλλουν την παγκόσμια ειρήνη και συναδέλφωση.
- Τα άτομα νιώθουν κοσμοπολίτες και αγωνίζονται για την αντιμετώπιση των παγκόσμιων προβλημάτων (π.χ. οικολογικό, πόλεμοι, τρομοκρατία, ναρκωτικά).

Οικονομικός - Επαγγελματικός - Οικολογικός

- Κινούν την οικονομία μιας κοινωνίας, διευκολύνουν τις εμπορικές συναλλαγές. Κατά τον M. Mc Luhan, «η ενημέρωση δεν είναι πλέον μέσο για την παραγωγή αγαθών, αλλά έγινε η ίδια το κυριότερο από τα αγαθά, έγινε βαριά βιομηχανία».
- Προβάλλουν και διαδίδουν τα επιστημονικά και τεχνολογικά επιτεύγματα, καταγράφουν την ανέλιξη της κοινωνίας.
- Με τα διαφημιστικά μηνύματα συμβάλλουν στην ενημέρωση των καταναλωτών, ευνοούν την ανάπτυξη εμπορικών σχέσεων.
- Προσφέρουν εργασία σε χιλιάδες ανθρώπους.
- Ευαισθητοποιούν τα άτομα αναφορικά με το οικολογικό πρόβλημα μεταδίδοντας την αγάπη για τη φύση και προτρέποντας σε δραστηριοποίηση (π.χ. ενημερωτικές εκπομπές περιβαλλοντικού χαρακτήρα, συζητήσεις με επιστήμονες και ειδικούς στα οικολογικά ζητήματα, προβολή εθελοντικών συλλόγων, διαφημίσεις οικολογικών οργανώσεων).

1.2. Αρνητικές επιδράσεις των Μ.Μ.Ε.

Η αντιδεοντολογική λειτουργία των Μ.Μ.Ε. βλάπτει τους ακόλουθους τομείς:

Πνευματικός

- Προκαλούν «πλύση εγκεφάλου» εξαιτίας της μονόπλευρης ενημέρωσης, της συνεχούς μετάδοσης συγκεκριμένων μηνυμάτων και της πολύωρης ενασχόλησης. Επιφέρουν εγκλωβισμό - περιχαράκωση της σκέψης, απώλεια της ελευθερίας βούλησης, παθητικότητα, αποχαύνωση, πνευματική στασιμότητα. Ιδιαίτερα αρνητική επίδραση ασκεί η τηλεόραση με τα μέσα που διαθέτει (χρώμα, ήχο, κίνηση).
- Ορισμένες φορές παραπληροφορούν, διαστρεβλώνουν ή αποσιωπούν γεγονότα (χάλκευση, παραποίηση, παράλειψη συμβάντων).
- Προβάλλουν -για λόγους θεαματικότητας ή ακροαματικότητας- ακραίες, καταστάσεις, μεμονωμένα περιστατικά που διακρίνονται για την υπερβολή τους. Κινδυνολογούν ή διογκώνουν ασήμαντα γεγονότα στηριγμένα σε φημολογίες, επιλέγουν θεματογραφία κατώτερης ποιότητας η οποία προκαλεί αναστάτωση και σύγχυση στους δέκτες και καταδεικνύει την ανυπαρξία υγιούς λειτουργίας των Μ.Μ.Ε. Κατά παρόμοιο τρόπο λειτουργεί αρκετά συχνά ο τρόπος παρουσίασης των ειδήσεων που ενισχύει την αδυναμία του δέκτη για ορθή αξιολόγηση των συμβάντων.

- Τροφοδοτούν τις προκαταλήψεις εναντίον ατόμων ή λαών, διχάζουν, φανατίζουν, επηρεάζουν αρνητικά την κοινή γνώμη και συμβάλλουν στην αναζωπύρωση ρατσιστικών αντιλήψεων, στην απουσία πνεύματος ανεκτικότητας.

Πολιτικός

- Όταν ελέγχονται από την εκάστοτε εξουσία ή εξυπηρετούν ύποπτα συμφέροντα και σκοπιμότητες, εκφυλίζουν και υπονομεύουν τη δημοκρατία, καταστρατηγούν τους θεσμούς και υποθάλπουν φαινόμενα λαϊκισμού, μεσσιανισμού.
- Ασκούν φανερή ή έμμεση προπαγάνδα υπέρ πολιτικών κομμάτων και ιδεολογιών, δημαγωγούν και μετατρέπονται σε όργανα εξυπηρέτησης ιδιοτελών σκοπών. Αποσιωπούν ή και παραποιούν γεγονότα με μεροληπτική ενημέρωση, διαμορφώνουν την κοινή γνώμη σύμφωνα με τα συμφέροντα των ιδιοκτητών / φορέων τους. Γι' αυτό οι πολίτες γίνονται έρμαια, φερέφωνα όσων ελέγχουν τα μέσα ενημέρωσης (χειραγώγηση, εξανδραποδισμός). Κατά τον Έκο, «*σήμερα μια χώρα ανήκει σ' αυτόν που ελέγχει τα ΜΜΕ*».
- Όταν είναι υποταγμένα σε οποιαδήποτε συμφέροντα, συντελούν στην παραπληροφόρηση, καλλιεργούν το φανατισμό των ατόμων, υποδαυλίζουν πάθη και μίσση. Ελλοχεύει ο κίνδυνος αποπροσανατολισμού, απόκρυψης ή αλλοίωσης της πραγματικότητας, διασποράς ψεύτικων ειδήσεων.
- Η ενημέρωση σήμερα μεταβλήθηκε σε «βαριά βιομηχανία». Τα Μ.Μ.Ε. κηδεμονεύονται από ισχυρές χώρες που προηγούνται στον ανταγωνισμό, γιατί διαθέτουν καλύτερα δίκτυα πληροφόρησης και τεχνολογία με άνεση επιλογής ειδήσεων που θα μεταδοθούν σε παγκόσμια κλίμακα (τα μεγαλύτερα πρακτορεία ειδήσεων στον κόσμο είναι αμερικανικά, αγγλικά, γαλλικά).

Πολιτιστικός

- Προβάλλουν αρνητικά πρότυπα και ψεύτικα είδωλα, που οι νέοι πολλές φορές μιμούνται και λατρεύουν. Τα εφήμερα αυτά ινδάλματα επιδρούν αρνητικά ιδίως στα μικρά παιδιά και στη διάπλαση της νεανικής προσωπικότητας.
- Στο πλαίσιο της βιομηχανίας του θεάματος, εθίζουν το δέκτη σε μια μαζική εμπορική κουλτούρα που απευθύνεται στο μέσο θεατή και χαρακτηρίζεται από τυποποίηση και χαμηλή ποιότητα. Ειδικότερα, απομακρύνουν το άτομο από μορφές γνήσιας ψυχαγωγίας (π.χ. βιβλίο, γλωσσομάθεια), παρέχοντας υποβαθμισμένη ψυχαγωγία (π.χ. προϊόντα υποκουλτούρας, εκχυδαϊσμένη τέχνη, χυδαιολογίες, βωμολοχίες). Ενισχύουν επίσης την ατομική ψυχαγωγία σε βάρος της ομαδικής (ιδίως η τηλεόραση), με επακόλουθα τη διάσπαση των ενδοοικογενειακών σχέσεων, την πρόκληση μοναξιάς.
- Ασκούν αρνητική επίδραση στη γλώσσα και συμβάλλουν στη γλωσσική διάβρωση - αλλοίωση. Προάγουν την υιοθέτηση ξενόγλωσσων τύπων, την κυριαρχία της αγγλικής, τη λεξιπενία, τη συνθηματολογία, τη ρητορεία, τη χρήση «ξύλινης γλώσσας» κ.ά.

Ηθικός

- Συντελούν στη διάβρωση της ηθικής συνείδησης, ιδιαίτερα των νεαρών ατόμων, εξαιτίας της προβαλλόμενης βίας και των κυρίαρχων προτύπων ζωής (π.χ. υλικός ευδαιμονισμός, χρησιμοθηρία). Ο δέκτης απευαισθητοποιείται, εθίζεται στη βία, αναισθητοποιείται στον πόνο και τη δυστυχία του συνανθρώπου (καθημερινά προβάλλονται εικόνες φρίκης, πόλεμοι, εξαθλίωση). Εμπορευματοποιείται ο ανθρώπινος πόνος.
- Ανατρέπουν καθιερωμένες αξίες που επί αιώνες δοκιμάστηκαν και άντεξαν, ενώ συχνά εξυψώνουν απαξίες και ιδεολογήματα που συμβάλλουν στην κρίση αξιών, στην ηθική σήψη.
- Ορισμένοι δημοσιογράφοι συχνά δε σέβονται την ιδιωτική ζωή, είναι αργυρώνητοι, αναξιόπιστοι, ετεροκίνητα όντα, άβουλα, δέσμιοι συμφερόντων, που τρέφουν υπέρμετρες φιλοδοξίες ακόμη και εις βάρος συνανθρώπων. Ο άκρατος ανταγωνισμός στο χώρο της δημοσιογραφίας (για το κυνήγι της αποκλειστικότητας) οδηγεί σε ηθική εξαχρέωση των λειτουργών του τύπου και της τηλεόρασης.

Κοινωνικός

- Υπονομεύουν τις διαπροσωπικές σχέσεις, απομονώνουν τα άτομα και συμβάλλουν στην περιστολή της κοινωνικότητας. Η τηλεόραση ιδίως ωθεί στην αποξένωση.

Εθνικός - Διακρατικός

- Υποδαυλίζουν την ένταση στις σχέσεις των λαών, όταν προβάλλουν φανατικές και δογματικές θέσεις, όταν προωθούν ρατσιστικές και εθνικιστικές αντιλήψεις.
- Δεν προάγουν την εμπέδωση της ιστορίας και του παρελθόντος, δεν προβάλλουν την παράδοση, γι' αυτό και αποδυναμώνουν το εθνικό φρόνημα, οδηγώντας στην απώλεια της εθνικής φυσιογνωμίας.
- Καθοριστικός κρίνεται ο ρόλος τους στην τάση ξενομανίας που χαρακτηρίζει τα νεαρά, κυρίως, άτομα.

Οικονομικός - Οικολογικός

- Καλλιεργούν τάσεις καταναλωτισμού και υλικού ευδαιμονισμού. Με τα συνεχή διαφημιστικά μηνύματα προωθούν καταναλωτικά πρότυπα ζωής με στόχο την κερδοσκοπία.
- Δεν προβάλλουν, όσο θα αναγκαιότητα προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος, με αποτέλεσμα να μην ευαισθητοποιούν τους πολίτες.

1.3. Προϋποθέσεις σωστής λειτουργίας των Μ.Μ.Ε.

Η διάκριση των επιδράσεων των Μ.Μ.Ε. σε θετικές και αρνητικές βασίζεται ουσιαστικά στον τρόπο χειρισμού τους από τον άνθρωπο. Για να γίνουν τα μέσα αυτά πομποί αμερόληπτης ενημέρωσης και φορείς υγιούς και εποικοδομητικής κριτικής, χρειάζεται κοινή προσπάθεια. Αναζητώντας, λοιπόν, τις προϋποθέσεις που θα καθορίσουν τον υγιή τρόπο λειτουργίας τους, σταχυολογούμε τις ακόλουθες:

- **Δημοκρατικό πολίτευμα:** ελεύθερη διακίνηση ιδεών, απρόσκοπτη πληροφόρηση, ελεύθερη έκφραση, γόνιμος διάλογος, δικαίωμα πολυφωνίας, πλουραλισμός.
- **Ανεξαρτησία από οικονομικές, πολιτικές και κομματικές επιρροές:** Επειδή η οικονομική εξάρτηση συχνά ισοδυναμεί με διάβρωση της συνείδησης και απομάκρυνση από τη δημοσιογραφική δεοντολογία, επιβάλλεται θεσμική ενίσχυση από το κράτος, ώστε να αποκοπούν τα Μ.Μ.Ε. από συμφέροντα και να απαλλαγούν από εξαρτήσεις. Ο μονόδρομος, δηλαδή, της μαζικής ενημέρωσης και η προπαγάνδα επιβάλλεται να μετατραπούν σε πολυφωνία. Σαφέστατα, η ελευθερία των Μ.Μ.Ε. δε νοείται να μεταφράζεται σε ασυδοσία.
- **Οι φορείς των Μ.Μ.Ε. / οι δημοσιογράφοι** οφείλουν να διακρίνονται από ήθος, αίσθημα ευθύνης, υπευθυνότητα, ειλικρίνεια, αντικειμενικότητα, αμεροληψία, παρρησία, μόρφωση, οξύνιοια, κριτικό πνεύμα, ορθοέπεια. Υποχρεούνται να λαμβάνουν επαγγελματική κατάρτιση σε πανεπιστημιακού επιπέδου σχολές, σφαιρική καλλιέργεια, παιδεία. Με σεβασμό απέναντι στο κοινό οφείλουν να ασκούν λειτούργημα, να μην υποτάσσονται σε συμφέροντα, να υπηρετούν την αλήθεια, να ελέγχουν τις πηγές και να διασταυρώνουν τις 11 ειδήσεις. Απαιτείται να μην προπαγανδίζουν και φανατίζουν το κοινό, αλλά να διαφοροποιούν το σχόλιο από το γεγονός, να αναλαμβάνουν την ευθύνη των πληροφοριών που μεταδίδουν και να τηρούν τον κώδικα δεοντολογίας του επαγγέλματός τους συνειδητοποιώντας τη σοβαρότητα του έργου τους.
- **Αντικειμενική, έγκυρη και έγκαιρη πληροφόρηση:** έλεγχος της αξιοπιστίας των μηνυμάτων, προσπάθεια διασταύρωσης της πληροφορίας, ποιοτική αναβάθμιση της θεματολογίας.
- Ουσιαστικός **έλεγχος** εφαρμογής του **κώδικα δημοσιογραφικής δεοντολογίας** από το Ε.Σ.Ρ. με ηθική δέσμευση για τους φορείς λειτουργίας των Μ.Μ.Ε.
- **Πνευματική υποδομή του κοινού:** Οι δέκτες υποχρεούνται να διαθέτουν πνευματική καλλιέργεια, παιδεία, ωριμότητα, αναπτυγμένη κρίση για αξιολόγηση των μηνυμάτων. Επειδή, μάλιστα, το κοινό έχει τεράστια δύναμη (πιστοποιείται από τις μετρήσεις θεαματικότητας ή ακροαματικότητας), μπορεί και οφείλει να ασκήσει πίεση στους υπευθύνους των Μ.Μ.Ε. για καλύτερη ποιότητα προγραμμάτων και αντικειμενική προβολή των γεγονότων.
- **Οικογένεια:** οι γονείς έχουν χρέος να συζητούν με τα παιδιά τους για την ορθή χρήση των Μ.Μ.Ε. και να τους γνωστοποιούν τους κινδύνους που ελοχεύει η κατάχρησή τους. Είναι απολύτως αναγκαίο να επιλέγουν τα παιδικά προγράμματα, να ελέγχουν τις εκπομπές που παρακολουθούν τα νεαρά μέλη

(π.χ. αποφυγή βίας, εκχυδαϊσμού, βωμολοχίας) και να αποτρέπουν από την πολύωρη ενασχόληση / παρακολούθηση (επιπτώσεις στη σωματική και ψυχική υγεία). Επιβάλλεται να επιδιώκουν το μέτρο, να παρέχουν κίνητρα και ερεθίσματα για γόνιμη αξιοποίηση και διοχέτευση του ελεύθερου χρόνου σε άλλες δραστηριότητες.

- **Σχολείο:** έργο του είναι η μετάδοση ανθρωπιστικής παιδείας (αρχές, αξίες, ιδανικά) και γνώσεων, προκειμένου οι μαθητές να διευρύνουν τους ορίζοντές τους, να διαθέτουν έρμα και να είναι ολοκληρωμένες προσωπικότητες, με πνευματικότητα και ηθικότητα. Αυτά τα εφόδια θα είναι το αντιστάθμισμα στα χαμηλής ποιότητας προγράμματα, η άμυνα στις προσπάθειες χειραγώγησης, η βάση για την καλλιέργεια του διαλόγου, την εδραίωση του πλουραλισμού, τον εθισμό στις δημοκρατικές διαδικασίες. Η εικόνα αυτή αφορά ένα σχολείο που παρακολουθεί την εποχή και τις εξελίξεις, ένα σχολείο ανοιχτό στην κοινωνία που έχει επαφή με την πραγματικότητα και τις πολύμορφες εκφάνσεις της.
- **Πνευματική ηγεσία:** οι άνθρωποι του πνεύματος είναι επιφορτισμένοι με την αποστολή να καταγγέλλουν τις απόπειρες παραπληροφόρησης και προπαγάνδας, να ενημερώνουν το λαό για φαινόμενα υπονόμευσης της δημοκρατίας και περιστολής των ελευθεριών και των δικαιωμάτων του, να μετέχουν ενεργά στη λειτουργία των Μ.Μ.Ε. (π.χ. αρθρογραφία, συμμετοχή σε τηλεοπτικές ή ραδιοφωνικές εκπομπές).

1.4. Σύγκριση των μέσων μαζικής ενημέρωσης

Στις μέρες μας οι πληροφορίες διαχέονται μέσα από τους διαύλους της μαζικής επικοινωνίας(την εφημερίδα, το περιοδικό, το ραδιόφωνο, την τηλεόραση και το διαδίκτυο).Τα επικοινωνιακά αυτά μέσα, που διαφοροποιούνται ως προς τα χαρακτηριστικά, τις τεχνικές και τις δυνατότητες τους, ανταγωνίζονται συχνά μεταξύ τους για την αύξηση της επιρροής τους στην κοινή γνώμη και την κυριαρχία στον χώρο της μαζικής επικοινωνίας. Γεγονός είναι, πάντως, ότι τα ιδιαίτερα γνωρίσματα κάθε μέσου καθορίζουν τόσο τον τρόπο παρουσίασης της πραγματικότητας όσο και τον τρόπο που ο δέκτης προσλαμβάνει διάφορες πλευρές της.

Α. ΤΗΛΕΟΡΑΣΗ

Είναι κοινός τόπος ότι η τηλεόραση αποτελεί το δημοφιλέστερο και πιο ισχυρό μέσο ενημέρωσης, αφού σταδιακά έχει υποσκελιστεί τον έντυπο Τύπο, παρουσιάζει συγκριτικά πλεονεκτήματα έναντι του ραδιοφώνου και αντιστέκεται με επιτυχία στην επέλαση του διαδικτύου. Σε ποιον βαθμό, όμως, η ευρεία εξάπλωσή της συνοδεύεται από ουσιαστική ενημέρωση και κατανόηση σε βάθος της πραγματικότητας από τον πολίτη- θεατή; Έχοντας αρκετές δεκαετίες διαδρομής, η τηλεόραση μπορεί πλέον να κριθεί με ασφάλεια ως μέσο τόσο για τη συνολική της συμβολή όσο και για τις αδυναμίες της, τις οποίες αποκαλύπτει μια προσεκτικότερη ανάλυση των χαρακτηριστικών της.

ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΤΗΛΕΟΡΑΣΗΣ ΩΣ ΜΕΣΟΥ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ**1. Η δύναμη της εικόνας**

- Η εικόνα είναι αντικειμενικά ένα εύληπτο μέσο επικοινωνίας. Η πρόσληψη της δεν απαιτεί αυτοσυγκέντρωση και ιδιαίτερη διανοητική προσπάθεια. Προσλαμβάνεται, επομένως, πιο άμεσα και εύκολα από ένα γραπτό κείμενο ή μια ομιλία.
- Η εικόνα αποτελεί μια ζωντανή αναπαράσταση της πραγματικότητας. Κινητοποιεί τις αισθήσεις και διεγείρει τα συναισθήματα. Τι πιο παραστατικό και συναρπαστικό από ένα γεγονός που εκτυλίσσεται μπροστά στα μάτια μας;
- Η εικόνα είναι μια αδιάψευστη μαρτυρία. Παρέχει, επομένως, την επίφαση/αίσθηση μιας αντικειμενικής και αδιαμφισβήτητης στιγμής του γεγονότος. Αντίθετα, κανείς δεν θα μπορούσε να εμπιστευτεί με τον ίδιο απόλυτο τρόπο μια προφορική περιγραφή/αφήγηση του ίδιου περιστατικού.

2. Η ταχύτητα της ενημέρωσης

- Η μετάδοση των γεγονότων σε πραγματικό χρόνο επιτρέπει τον προγραμματισμό, την αναπροσαρμογή στόχων και τακτικών, την επιλογή των κατάλληλων κάθε φορά ενεργειών. Αυτού του είδους η ενημέρωση αποτελεί ένα πολύτιμο αγαθό από το οποίο εξαρτάται η ζωή ατόμων, κοινωνικών ομάδων, κρατών και επιχειρήσεων.
- Η άμεση πληροφόρηση διευκολύνει τον άνθρωπο στις σύγχρονες συνθήκες διαβίωσης, που χαρακτηρίζονται από ταχύτητα, πολυπλοκότητα και συνεχή μεταβολή. Για παράδειγμα, η είδηση για τον ξαφνικό αποκλεισμό του κέντρου της πόλης είναι πολύτιμη για αυτόν που σκοπεύει να μετακινηθεί προς τα εκεί.

ΜΕΙΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΤΗΛΕΟΡΑΣΗΣ ΩΣ ΜΕΣΟΥ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗΣ

- Η παρουσίαση της πραγματικότητας με εικόνες ευνοεί τον εντυπωσιασμό και παγιδεύει τη σκέψη. Μετατρέποντας την ενημέρωση σε θέαμα, με τις αλλεπάλληλες συναρπαστικές εικόνες, η τηλεόραση αμβλύνει την κριτική στάση του δέκτη και υποβιβάζει τη σοβαρότητα των θεμάτων.
- Η τηλεόραση αποτελεί μια μονόδρομη μορφή επικοινωνίας. Δεσμεύει τον δέκτη σε έναν παθητικό ρόλο, εφόσον ο τελευταίος αδυνατεί να παρακάμψει την προκαθορισμένη ροή πληροφοριών και να επιλέξει μόνο εκείνες που τον ενδιαφέρουν.
- Η παρουσίαση ενός γεγονότος τη στιγμή που αυτό εκτυλίσσεται μεταφέρει αναπόφευκτα τη συγκίνηση και την ένταση της στιγμής. Απουσιάζει η απόσταση από τα γεγονότα, που είναι απαραίτητη για μια πιο νηφάλια αντιμετώπιση και κατανόησή τους. Επιπλέον, η ταχύτητα διαδοχής των ειδήσεων δεν αφήνει τα χρονικά περιθώρια ανάλυσης των γεγονότων και διαμόρφωσης στέρεης άποψης. Αντίθετα, η γνώμη που σχηματίζει ο θεατής για ένα γεγονός καθορίζεται κατά κύριο λόγο από τις συγκινησιακές εντυπώσεις της στιγμής.

B. ΤΟ ΡΑΔΙΟΦΩΝΟ

Μολονότι το ραδιόφωνο έχει ξεπεραστεί από τις σύγχρονες τεχνολογικές εξελίξεις, συνεχίζει να ασκεί μια ιδιαίτερη γοητεία, κυρίως στους κόλπους της νεολαίας, με αποτέλεσμα να διατηρεί ένα «δικό του» κοινό.

ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΡΑΔΙΟΦΩΝΟΥ

- Δεν απαιτεί την ολοκληρωτική προσοχή του ακροατή, αλλά μπορεί να συνιστά μια παράλληλη δραστηριότητα, συνήθως συνοδευτική άλλων.
- Ενσωματώνεται στα σύγχρονα τεχνολογικά μέσα(υπολογιστές, διαδίκτυο, φορητά, ψηφιακά μέσα, αυτοκίνητο) και υπάρχει παντού: στην εργασία, στις μετακινήσεις, στην άθληση, στο σπίτι, στις κοινωνικές συναναστροφές, στις ώρες της μοναξιάς.
- Δε δεσμεύει τη φαντασία, αλλά αφήνει τον ακροατή ελεύθερο να αναπλάθει εικόνες και να ανασυνθέτει νοερά την πραγματικότητα. Αντίθετα, η τηλεοπτική εικόνα συνθλίβει τη φαντασία.
- Οφείλει ένα μέρος της δημοφιλίας του στη γοητεία της μουσικής, της πιο διαδεδομένης μορφής τέχνης, η οποία αποτελεί αναπόσπαστο συστατικό του ραδιοφωνικού προγράμματος. Ενημερώνει για νέες δημιουργίες, εισάγει τον ακροατή στον πλούτο της παγκόσμιας μουσικής και ψυχαγωγεί.
- Παρέχει περισσότερες δυνατότητες ενεργητικής συμμετοχής του ακροατή, ο οποίος παρεμβαίνει, εκφράζει απόψεις, στέλνει μηνύματα, αφιερώνει τραγούδια κ.λ.π.
- Αποτελεί μέσο που στηρίζεται στον προφορικό λόγο και ενισχύει την καλλιέργεια της γλώσσας.
- Ανταποκρίνεται περισσότερο ως μέσο επικοινωνίας στις ιδιαίτερες συνθήκες ζωής των μεγαλουπόλεων. Συνοδεύει στις ώρες της κυκλοφοριακής αιχμής, ενημερώνει άμεσα για έκτακτα γεγονότα που επηρεάζουν τον καθημερινό προγραμματισμό των κατοίκων, παρέχει πολύτιμες πληροφορίες για μετακινήσεις, πολιτιστικές ή αθλητικές εκδηλώσεις, οικονομικές συναλλαγές κ.ά.

ΜΕΙΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΡΑΔΙΟΦΩΝΟΥ

- Η ραδιοφωνική/ λεκτική παρουσίαση των γεγονότων υστερεί απέναντι σε αυτήν με εικόνες, αφού δεν μπορεί να αποδώσει με την ίδια πιστότητα και παραστατικότητα το πλήθος των λεπτομερειών που συνθέτουν την πραγματικότητα. Άλλωστε, όπως λέγεται, «μια εικόνα, χίλιες λέξεις».

Γ. Ο ΓΡΑΠΤΟΣ ΤΥΠΟΣ :Η ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ-ΤΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

Η εφημερίδα και το περιοδικό συνιστούν τον παραδοσιακό Τύπο, που για μια μεγάλη ιστορική περίοδο μονοπωλούσε την ενημέρωση των ανθρώπων. Με την εμφάνιση των νέων τεχνολογικών μέσων, η εμβέλειά τους υποχώρησε, και σήμερα διανύουν μια μεταβατική περίοδο κατά την οποία αναζητούν τον νέο ρόλο τους στον χώρο της ενημέρωσης.

ΠΛΕΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΤΥΠΟΥ

- Δίνει στον αναγνώστη τη δυνατότητα να εμβαθύνει στα γεγονότα, με τις διεξοδικές αναλύσεις, τα σχόλια και την αναζήτηση των αιτιακών σχέσεων τους.
- Επιφυλάσσει έναν ενεργητικό ρόλο στον αναγνώστη, ο οποίος έχει την ευχέρεια να επιλέγει τις πληροφορίες που τον ενδιαφέρουν και τα χρονικά περιθώρια να τις αξιολογεί και να σχηματίζει ολοκληρωμένη άποψη.
- Διαθέτει την αναγκαία χρονική απόσταση από τα γεγονότα, η οποία επιτρέπει μια πιο νηφάλια παρουσίασή τους, απαλλαγμένη από τη συναισθηματική ένταση της στιγμής.
- Υπερισχύει ως προς την ποιότητα του λόγου(δοκίμια, επιφυλλίδες, άρθρα) και ανταποκρίνεται περισσότερο στις απαιτήσεις του καλλιεργημένου κοινού για ενημέρωση σε επιστημονικά και πολιτιστικά θέματα.
- Συνιστά ένα πρακτικό και εύχρηστο μέσο ενημέρωσης, που έχει ενσωματωθεί στον σύγχρονο τρόπο ζωής.

ΜΕΙΟΝΕΚΤΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΤΥΠΟΥ

- Παρουσιάζει τα γεγονότα με μικρή (εφημερίδα) ή μεγαλύτερη(περιοδικό) χρονική καθυστέρηση, γεγονός που θεωρείται σημαντικό μειονέκτημα στη σημερινή εποχή της ταχύτητας.
- Απαιτεί χρόνο, αυτοσυγκέντρωση και διανοητική προσπάθεια, στοιχεία που συνήθως απουσιάζουν στις σύγχρονες αγχώδεις, πιεστικές και αντιπνευματικές συνθήκες ζωής.
- Υστερεί σε παραστατικότητα, καθώς δε διαθέτει τη δραματικότητα του προφορικού λόγου και την αμεσότητα της εικόνας.

Επιλογικά

Ανεξάρτητα από τις όποιες διαφοροποιήσεις και τον μεταξύ τους ανταγωνισμό, κάθε μέσο έχει τα δικά του μειονεκτήματα, τα οποία αναπληρώνονται από τα προτερήματα των άλλων, και τον δικό του ρόλο στην πληροφόρηση. Μπορούν, επομένως, να λειτουργούν συμπληρωματικά, συμβάλλοντας το καθένα από τη δική του πλευρά και με τις δικές του δυνάμεις στην ολόπλευρη ενημέρωση του πολίτη.

ΚΡΙΤΗΡΙΟ Ι**Το δελτίο των 8**

Μοιάζει με μάχη αυτό που συμβαίνει κάθε βράδυ στις 8.00 περίπου, όταν το ένα μετά το άλλο τα δελτία ειδήσεων ξεδιπλώνουν την ειδησεογραφία της ημέρας. Μάχη της οποίας οι «συγκρούσεις» έχουν προαναγγελθεί με τρέιλερ, που διαφημίζουν τα πιο αιχμηρά όπλα της κάθε ομάδας κρούσης. Είναι οι υποσχέσεις του ενημερωτικού τηλεοπτικού προγράμματος για ένα «καυτό», γευστικό θέαμα με τις πολιτικές του πτυχές, αλλά και με στοιχεία ίντριγκας, με τα εφέ της τραγικότητας από το ημερήσιο τροχαίο ή το έγκλημα εγχώριο ή εισαγωγής.

Κάθε βράδυ στις 8.00 περίπου η Δημοκρατία γιορτάζει τη μεγάλη της τηλεθέαση. Οι κόντρες των πολιτικών, οι αντιθέσεις, οι ίντριγκες, οι ομάδες των πέντε, των δέκα, των δεκαπέντε, οι διαφωνούντες, οι «δειπνοσοφιστές»¹, οι αθυρόστομοι της Βουλής, οι μαχητές των παραθύρων παρουσιάζονται στα καθημερινά τηλεοπτικά επεισόδια της πολιτικής. Όχι ότι όλα αυτά δεν αποτελούν συστατικά της στοιχείας, αλλά η αποσπασματικότητα της εμφάνισης και η δοσολογία που επιβάλλει η τηλεοπτική σκηνοθεσία για να είναι δυνατό το κοκτέιλ της ενημέρωσης, δύσκολα αφήνουν περιθώρια στη σκέψη του κοινού να προχωρήσει στη σύνθεση και την ερμηνεία τους.

Πάντως η πολιτική -θέαμα, ο έρωτας- θέαμα, τα διαζύγια- θέαμα, η μητρική αγάπη- θέαμα, ο πόνος- θέαμα, το αίμα, η καταστροφή καταναλώνονται με πάθος. Ίσως γιατί αυτού του είδους το τηλεοπτικό προϊόν «αγγίζει με τις συμβολικές του μάχες τις βαθύτερες πολιτικές και πολιτιστικές μας ρίζες» όπως γράφει ένας από τους σύγχρονους μελετητές της κουλτούρας της πολιτικής επικοινωνίας. Η λέξη «θέαμα» ειδικώς στον τομέα της ενημέρωσης που συχνά -και όχι τυχαία- ταυτίζεται με τον αμερικάνικο όρο «σόου», ο οποίος δίνει τη διάσταση της ανούσιας υπερβολής των εικόνων, γίνεται το κόκκινο πανί που «ανάβει» υποστηρικτές και πολέμιους της τηλεοπτικής ενημέρωσης, έτσι όπως αυτή έχει καθιερωθεί μετά τον πόλεμο στον Περσικό Κόλπο και το εντυπωσιακό σόλο του CNN. Πρόκειται για ένα μοντέλο ενημέρωσης που απευθύνεται απολύτως στις ανάγκες της παγκόσμιας αγοράς και τις προκλητικές τους προοπτικές για τις επιχειρήσεις οπτικοακουστικής παραγωγής. Από την άλλη η αποκάλυψη ότι το Αμερικανικό Πεντάγωνο χειρίστηκε την τηλεοπτική εικόνα επιβεβαίωσε τη δυνατότητα των νέων τεχνολογιών να προσφέρουν εξαιρετικώς εκλεπτυσμένες μεθόδους προπαγάνδας είτε για λόγους πολιτικούς είτε απλώς καταναλωτικούς.

[Από τον Τύπο]

ΘΕΜΑ Α

A1. Να πυκνώσετε το περιεχόμενο του παραπάνω κειμένου σε 80 – 90 λέξεις.

Μονάδες 15

A2. Ποιο είναι το περιεχόμενο των δελτίων ειδήσεων που εξασφαλίζει μεγάλη τηλεθέαση σύμφωνα με το κείμενο;

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ Β

B1. «Ίσως γιατί αυτού του είδους το τηλεοπτικό προϊόν αγγίζει με τις συμβολικές του μάχες τις βαθύτερες πολιτικές και πολιτιστικές μας ρίζες». Να ξαναγράψετε την παραπάνω περίοδο αρχίζοντας με τη φράση: «Ίσως γιατί από αυτού του είδους το τηλεοπτικό...». Ποια διαφορά παρατηρείτε ως προς το ύφος;

Μονάδες 10

B2. Να αναφέρετε τα δομικά μέρη και τον τρόπο ανάπτυξης της δεύτερης παραγράφου του κειμένου («Κάθε βράδυ... ερμηνεία τους»).

Μονάδες 10

B3. Να αναφέρετε 5 διαρθρωτικές λέξεις στο κείμενο και να επισημάνετε τη νοηματική σχέση που αυτές δηλώνουν.

Μονάδες 10

B4. Να ξαναγράψετε το ακόλουθο απόσπασμα αντικαθιστώντας τις υπογραμμισμένες λέξεις με άλλες συνώνυμες: «*Μοιάζει με μάχη αυτό που συμβαίνει* κάθε βράδυ στις 8:00 περίπου, όταν το ένα μετά το άλλο τα δελτία ειδήσεων *ξεδιπλώνουν* την ειδησεογραφία της ημέρας. *Μάχη* της οποίας οι *συγκρούσεις* έχουν προαναγγελθεί με τρέιλερ, που διαφημίζουν τα πιο *αιχμηρά* όπλα της κάθε ομάδας κρούσης»

Μονάδες 10

ΘΕΜΑ Γ

Γ1. Να αναφέρετε τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες είναι δυνατό να βελτιωθεί η ποιότητα της ενημέρωσης και να αποκατασταθεί το κύρος των ΜΜΕ.

Μονάδες 30

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Εισαγωγικό σημείωμα: Ο Διονύσης Τσακνής είναι Έλληνας συνθέτης, στιχουργός και ερμηνευτής τραγουδιών.

Mass Media

Καλημέρα λοιπόν ακροατή κι ακροάτρια
είμ' ο άλλος σταθμός μια φωνή με επάρκεια
δεν υπάρχω στην τύχη μα σου μοιάζω εγώ
σου χαϊδεύω τ' αυτιά κι είμαι πάντα εδώ.

Καλημέρα λοιπόν αναγνώστη μυστήριε
έχω νέα σκληρά στις σελίδες μου κύριε
φονικά και ληστείες και προφίλ συγγενών
είμαι θύτης και θύμα των δικών σου καημών.

Καλημέρα ξανά με κραυγές κι αποκόμματα
κι άμα είσαι καλός θα σου δείξω και πτώματα
να έχεις γνώμη για όλα θα ρωτάμε εμείς
ετοιμάζουμε γκάλοπ στον αέρα θα βγεις.

Καλησπέρα λοιπόν θεατή αθεράπευτε
μ' ένα ζάπινγκ τρελό σε βουρλίζω βρε άθλιε
δίνω χρώμα και λάμψη στη φτωχή σου ζωή
καληνύχτα κοιμήσου ραντεβού το πρωί.

Γεια χαρά σου λοιπόν Ελληνάκι μου αδιάφορο
μ' ένα φάλτσο ρεφρέν θα ξυπνήσεις κι αύριο
μ' έναν έρωτα άδειο με πυξίδα στραβή
σε παγίδα στημένη στη γνωστή συνταγή.

ΘΕΜΑ Α

A1. Να αντιστοιχίσετε κάθε στοιχείο της Στήλης Α (στίχοι) με το κατάλληλο στοιχείο της Στήλης Β (λειτουργία των Μ.Μ.Ε. που δηλώνει)

Στήλη Α (στίχοι)	Στήλη Β (λειτουργίες Μ.Μ.Ε)
1. να έχεις γνώμη για όλα θα ρωτάμε εμείς	α. κολακεία του κοινού
2. μ' ένα ζάπινγκ τρελό σε βουρλίζω βρε άθλιε	β. χειραγώγηση
3. σου χαϊδεύω τ' αυτιά κι είμαι πάντα εδώ	γ. αποχώνωση
4. έχω νέα σκληρά στις σελίδες μου κύριε/φονικά και ληστείες και προφίλ συγγενών	δ. υποκατάσταση πραγματικής ζωής
5. δίνω χρώμα και λάμψη στη φτωχή σου ζωή	ε. εθισμός στη βία

A2. Ποια είναι τα χαρακτηριστικά του κοινού, όπως αυτό περιγράφεται στους στίχους και πώς σκιαγραφείται η καθημερινότητά του; (60-70 λέξεις)

ΘΕΜΑ Β

B1. Ποιο είναι το υποκείμενο το οποίο υποδύεται ο στιχουργός και πώς εξηγείται η συχνή χρήση του α'ενικού προσώπου;

B2. Ο στιχουργός χρησιμοποιεί σε κάποια σημεία ύφος ειρωνικό και κυνικό. Να εντοπίσετε δύο τέτοια σημεία και να εξηγήσετε ποιον σκοπό του στιχουργού εξυπηρετεί αυτή η επιλογή;

B3. Τι δηλώνεται με τη χρήση και επανάληψη των λέξεων-χαιρετισμών: *Καλημέρα λοιπόν, Καλημέρα ξανά, Γεια χαρά σου λοιπόν;*

ΘΕΜΑ Γ

Γ. Να σχολιάσετε το περιεχόμενο των στίχων στους οποίους ο τρόπος λειτουργίας των Μ.Μ.Ε. και η ποιότητά τους συνδέονται άμεσα με τα χαρακτηριστικά και τις επιθυμίες του κοινού. Πιστεύετε ότι η ποιότητα των προγραμμάτων των Μ.Μ.Ε. διαμορφώνεται από τις προτιμήσεις του κοινού ή αντίστροφα; (150 περίπου λέξεις)

Μονάδες 15

2. ΠΑΡΑΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗ

Παραπληροφόρηση : η σκόπιμη διάδοση ψευδών πληροφοριών με στόχο τον προσανατολισμό της κοινής γνώμης σε μια ορισμένη κατεύθυνση.

Παραπληροφόρηση και υποκειμενικότητα: Η παραπληροφόρηση αποτελεί συνειδητή προσπάθεια εξαπάτησης του δέκτη, που εμπεριέχει το στοιχείο του δόλου. Δεν πρέπει, επομένως, να συγχέεται με την υποκειμενική παρουσίαση ενός γεγονότος, η οποία αποτελεί πολλές φορές μια αναπόφευκτη πραγματικότητα στο πεδίο της δημοσιογραφίας.

Παραπληροφόρηση και προπαγάνδα: Η παραπληροφόρηση εντάσσεται στο πλαίσιο της επιστημονικά οργανωμένης προπαγάνδας, δηλαδή της συστηματοποιημένης προσπάθειας χειραγώγησης των κοινωνικών ομάδων και ελέγχου της κοινής γνώμης. Αποτελεί, επομένως, ένα μέσο προπαγάνδας, η οποία υλοποιείται και με άλλες τεχνικές(κινδυνολογία, προβολή στερεοτύπων, επίκληση στο συναίσθημα και την αυθεντία κ.ά.).

2.1 Αιτίες της παραπληροφόρησης

Η παραπληροφόρηση πηγάζει από οικονομικά και πολιτικά συμφέροντα τα οποία διαπλέκονται με τον χώρο των μέσων ενημέρωσης, και ενισχύεται από την ελλιπή συμμετοχή του πολίτη στα κοινά και την αδυναμία ορθής ερμηνείας της πραγματικότητας. Πιο συγκεκριμένα:

A. Παράγοντες που προκαλούν την παραπληροφόρηση

- Η διάδοση ψευδών οικονομικών πληροφοριών και η κατευθυνόμενη φημολογία εξυπηρετούν την κερδοσκοπία παραγόντων της οικονομικής ζωής(εταιρειών, επιχειρηματιών, ιδιωτών κ.ά.)
- Η κατασκευασμένη και ελεγχόμενη πληροφόρηση που συγκαλύπτει ή εξωραΐζει την πραγματικότητα ευνοεί τον προσεταιρισμό της κοινής γνώμης από φορείς της πολιτικής, της κρατικής ή της στρατιωτικής εξουσίας.
- Οι σχέσεις εξάρτησης των μέσων ενημέρωσης από την οικονομική και πολιτική εξουσία περιορίζουν τη δυνατότητα αμερόληπτης παρουσίασης της πραγματικότητας και αμβλύνουν τη διάθεση άσκησης κριτικής, με αποτέλεσμα να κυριαρχεί η δημοσιογραφία της ευμένειας και της κολακείας.

B. Λόγοι για τους οποίους το κοινωνικό σώμα παρασύρεται από την παραπληροφόρηση

Αν και οι πολίτες γνωρίζουν τους κινδύνους, συχνά αδυνατούν να διακρίνουν την παραπληροφόρηση και παρασύρονται από τις επιτηδευμένες τεχνικές της. Και αυτό, γιατί η πληροφόρηση εκμεταλλεύεται τις αδυναμίες του πολίτη, για να εντυπωσιάσει στη σκέψη του ένα συγκεκριμένο μήνυμα. Πιο συγκεκριμένα:

- Η ελλιπής πολιτική συμμετοχή και η άγνοια των πολιτικών θεμάτων καθιστούν τον ανυποψίαστο πολίτη ευάλωτο στη δύναμη της παραπληροφόρησης και, τελικά, επιρρεπή στην αποδοχή των κατευθυνόμενων πληροφοριών.
- Ο εθισμός στην αβασάνιστη αποδοχή έτοιμων απόψεων, η παθητικότητα και η πνευματική αδράνεια περιορίζουν τη δυνατότητα κριτικής επεξεργασίας των πληροφοριών.
- Ο φανατισμός δημιουργεί πολίτες-οπαδούς, που αρέσκονται να αποδέχονται άκριτα ό, τι συμφωνεί με τις πολιτικές ή ιδεολογικές τους επιλογές.

2.2 Συνέπειες της παραπληροφόρησης

Η συστηματική διάδοση ψευδών ειδήσεων από τον έντυπο και ηλεκτρονικό Τύπο:

1. Πλήττει τον πυρήνα της δημοκρατίας, επειδή:

- συσκοτίζει την αλήθεια, αποπροσανατολίζει και παραπλανά την κοινή γνώμη,
- ακυρώνει την ελευθερία σκέψης και καθιστά τα πολιτικά δικαιώματα «κενό γράμμα», χωρίς ουσιαστικό περιεχόμενο,
- μετατρέπει τον πολίτη σε υποχείριο της εξουσίας και αντικείμενο εκμετάλλευσης,
- αποδυναμώνει τον πολιτικό διάλογο, προκαλεί τεχνητές εντάσεις και εμπεδώνει στην πολιτική ζωή το ψεύδος και τη συκοφαντία.

2. Έχει επιπτώσεις στην ευρύτερη οικονομική και κοινωνική ζωή, γιατί:

- οδηγεί στην παραβίαση των ατομικών δικαιωμάτων του πολίτη από κακόβουλες διαδόσεις ή συκοφαντίες, οι οποίες αναφέρονται στην ιδιωτική του ζωή και συντελούν στον στιγματισμό και τη διαπόμπευσή του,
- οξύνει τον φανατισμό, αναπαράγει και εδραιώνει στερεότυπες αντιλήψεις και, τελικά, στρέφει τη μια κοινωνική ή εθνική ομάδα ενάντια στην άλλη,
- επιφέρει ανεξέλεγκτες οικονομικές παρενέργειες και επιδεινώνει το κλίμα στην οικονομία μιας χώρας με τη διασπορά ανυπόστατων και καταστροφολογικών φημών.

2.3 Προϋποθέσεις αποτροπής της παραπληροφόρησης

Η υπεράσπιση της ελευθερίας της σκέψης του πολίτη αποτελεί το κρίσιμο διακύβευμα των δημοκρατικών κοινωνιών του 21^{ου} αιώνα. Η αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης εντάσσεται σε αυτόν τον αγώνα για τον αυτοκαθορισμό και τη δημοκρατία. Δεν είναι, βέβαια, ένα εύκολο έργο. Μπορούμε, όμως, να έχουμε θετικά αποτελέσματα, με αρωγούς την παιδεία και την πίστη στους δημοκρατικούς θεσμούς. Πιο συγκεκριμένα, για την αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης απαιτούνται:

1. Η υπευθυνότητα και η κριτική στάση του πολίτη

- Επεξεργασία και κριτικός έλεγχος των πληροφοριών με στόχο την ανάδειξη της αλήθειας.
- Έλεγχος της αξιοπιστίας του πομπού και εξακρίβωση της εγκυρότητας των πληροφοριών με την παράλληλη ενημέρωση από πολλές και διαφορετικές πηγές.
- Συμμετοχή στον πολιτικό προβληματισμό της σύγχρονης κοινωνίας, ως προϋπόθεση για τη διαμόρφωση μιας υπεύθυνης πολιτικής στάσης.

2. Η δημοκρατική λειτουργία των μέσων ενημέρωσης

- Αποτροπή του ελέγχου της ενημέρωσης και διασφάλιση της ανεξαρτησίας του Τύπου από πολιτικά και οικονομικά συμφέροντα.
- Προσήλωση στις αρχές της δημοσιογραφικής δεοντολογίας, όπως είναι η αρχή της αντικειμενικότητας και της αλήθειας, ο σεβασμός του κοινού, η άρνηση δημοσίευσης ανεξακρίβωτων ή κατευθυνόμενων πληροφοριών, ο σεβασμός της ιδιωτικής ζωής και της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, η επίγνωση των επιπτώσεων που έχει στην κοινή γνώμη η διάδοση μιας ψευδούς είδησης κ.ά.

3. Η διαμόρφωση υγιούς στην πολιτική ζωή

- Αναβάθμιση της ποιότητας της πολιτικής αντιπαράθεσης, με κύρια χαρακτηριστικά τη διαφάνεια, τον ουσιαστικό και γόνιμο διάλογο, τον μετριοπαθή λόγο και την καλοπροαίρετη κριτική.

4. Η ευρύτερη καλλιέργεια και παιδεία των πολιτών

- Προετοιμασία του νέου από την οικογένεια και το σχολείο για τον κόσμο της πληροφόρησης και της πολιτικής, με στόχο τη διαμόρφωση αυτοκαθοριζόμενων και συνειδητοποιημένων πολιτών.

ΚΡΙΤΗΡΙΟ Ι**Δεσμευμένος και αναξιόπιστος Τύπος**

Τίποτα δε συμβολίζει καλύτερα τη σύγχυση που επικρατεί στον Τύπο, ο οποίος βρίσκεται αντιμέτωπος με μείωση της κυκλοφορίας του. Η πτώση αγγίζει, πλέον, και τα έντυπα αναφοράς. Σε παγκόσμια κλίμακα, ο αριθμός των φύλλων που πωλούνται πέφτει κατά μέσο όρο 2% κάθε χρόνο, σε σημείο που κάποιοι αναρωτιούνται μήπως ο Τύπος ανήκει στο παρελθόν, μήπως είναι ένα μέσο ενημέρωσης της βιομηχανικής εποχής που απειλείται με εξαφάνιση.

Οι εξωτερικές αιτίες της κρίσης είναι γνωστές: από τη μία η καταστροφική επίθεση των δωρεάν εφημερίδων και από την άλλη το Διαδίκτυο, το οποίο συνεχίζει την εξαιρετική του εξάπλωση.

Όμως η κρίση έχει και εσωτερικές αιτίες, που οφείλονται κυρίως στην απώλεια της αξιοπιστίας του Τύπου. Κατ' αρχήν γιατί, όπως είδαμε, ο Τύπος ανήκει σε βιομηχανικούς ομίλους που ελέγχουν την οικονομική εξουσία και είναι συνένοχοι με την πολιτική εξουσία. Και, επίσης, γιατί η μεροληψία, η έλλειψη αντικειμενικότητας, τα ψέματα, η χειραγώγηση και ακόμα, πολύ απλά, τα «φτιαγμένα» ρεπορτάζ αυξάνουν συνεχώς.[...] Οι όλο και πιο στενές σχέσεις με την οικονομική και πολιτική εξουσία έχουν προκαλέσει πολύ μεγάλη κάμψη της αξιοπιστίας των μέσων και αποκαλύπτουν ένα ανησυχητικό δημοκρατικό έλλειμμα. Κυριαρχεί η δημοσιογραφία της ευμένειας, ενώ η κριτική δημοσιογραφία υποχωρεί. Πρέπει, μάλιστα, να αναρωτηθούμε αν, την ώρα της παγκοσμιοποίησης και των τεράστιων ομίλων των μέσων ενημέρωσης, η έννοια του ελεύθερου Τύπου δεν κινδυνεύει να εξαφανιστεί.

Όλο και περισσότερο, οι πολίτες συνειδητοποιούν τους νέους κινδύνους, δείχνουν ιδιαίτερη ευαισθησία προς τη μιντιακή χειραγώγηση και μοιάζουν πεπεισμένοι ότι στην υπερβολικά μιντιακή κοινωνία μας ζούμε, παραδόξως, σε κατάσταση πληροφοριακής ανασφάλειας. Η πληροφορία είναι άφθονη, όμως έχει μηδενική εγγύηση πιστότητας και συχνά διαψεύδεται. Παρακολουθούμε το θρίαμβο της δημοσιογραφίας της κερδοσκοπίας και του θεάματος, σε βάρος της δημοσιογραφίας της πληροφορίας.[...] Στην παραδοσιακή δημοσιογραφία ίσχυε το ρητό: « Τα γεγονότα είναι ιερά, η γνώμη είναι ελεύθερη». Όμως, η τάση που εξαπλώνεται σήμερα στα μίντια φαίνεται να αντιστρέφει τη ρήση αυτή. Όλο και περισσότερο, οι δημοσιογράφοι θεωρούν τη γνώμη τους, σπάνια τεκμηριωμένη, είναι ιερή, ενώ δε διστάζουν να παραποιούν τα γεγονότα, ώστε να τα προσαρμόζουν στην επιβεβαίωση της γνώμη τους.

Σ' αυτό το πλαίσιο, με τον ενθουσιασμό να υποχωρεί, ενώ εξαπλώνεται ένα απαισιόδοξο όραμα για το μέλλον, κάθε εφημερίδα που θεωρεί ότι τίποτα δεν είναι πιο σημαντικό από το να μην προδώσει την εμπιστοσύνη των αναγνωστών της, πρέπει να δουλέψει σκληρά, για να βελτιώσει το περιεχόμενο της: μειώνοντας την ταχύτητα της ενημέρωσης, στοιχηματίζοντας στη δημοσιογραφία του διαφωτισμού, για να διαλύσει τις σκιές της επικαιρότητας, προτείνοντας αφιερώματα ακόμα πιο ολοκληρωμένα και καλύτερα τεκμηριωμένα για τα μεγάλα σύγχρονα ζητήματα, πηγαίνοντας στο βάθος των προβλημάτων με μέθοδο, ακρίβεια και σοβαρότητα, παρουσιάζοντας πρωτότυπες πληροφορίες και αναλύσεις που συχνά έχουν αποσιωπηθεί, πηγαίνοντας ενάντια στο ρεύμα των κυρίαρχων μέσων ενημέρωσης. Εξάλλου, η ποιότητα της πληροφορίας εξαρτάται από το διάλογο των πολιτών και η φύση του διαλόγου καθορίζει, στο υψηλότερο στάδιο, τον πλούτο της δημοκρατίας.

[Διασκευασμένο άρθρο του Ignacio Ramonet στη Le Monde Diplomatique, εφημ. ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΥΠΙΑ, 06-02-2005]

ΘΕΜΑ Α

A1. Σε ένα κείμενο 70- 80 λέξεων να πυκνώσετε τις εσωτερικές αιτίες της κρίσης του Τύπου καθώς και τις προτάσεις του συγγραφέα για την αναβάθμισή του.

Μονάδες 15

A2. Χρησιμοποιώντας την παρακάτω περίοδο ως θεματική περίοδο να αναπτύξετε μια παράγραφο των 60 – 80 λέξεων: «Παρακολουθούμε τον θρίαμβο της κερδοσκοπίας και του θεάματος, σε βάρος της δημοσιογραφίας της πληροφορίας»;

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ Β

B1. Να αντικαταστήσετε τις υπογραμμισμένες λέξεις, στις οποίες η γλώσσα χρησιμοποιείται με μεταφορική λειτουργία, με άλλες λέξεις ή φράσεις στις οποίες να χρησιμοποιείται η κυριολεκτική λειτουργία της γλώσσας: «μειώνοντας την ταχύτητα της ενημέρωσης, στοιχηματίζοντας στη δημοσιογραφία του διαφωτισμού, για να διαλύσει τις σκιές της επικαιρότητας, προτείνοντας αφιερώματα ακόμα πιο ολοκληρωμένα και καλύτερα τεκμηριωμένα για τα μεγάλα σύγχρονα ζητήματα, πηγαίνοντας στο βάθος των προβλημάτων [...] πηγαίνοντας ενάντια στο ρεύμα των κυρίαρχων μέσων ενημέρωσης.»

Μονάδες 10

B2. «Οι όλο και πιο στενές σχέσεις με την οικονομική και πολιτική εξουσία έχουν προκαλέσει πολύ μεγάλη κάμψη της αξιοπιστίας των μέσων». Να κάνετε τις αναγκαίες μετατροπές στην παραπάνω περίοδο, ώστε να δίνεται έμφαση στη ρηματική πράξη και όχι στο υποκείμενο που ενεργεί.

Μονάδες 10

B3. «Όλο και περισσότερο, οι πολίτες... επιβεβαίωση της γνώμης τους». Με ποιον τρόπο αναπτύσσει ο συγγραφέας τις ιδέες του στην παραπάνω παράγραφο;

Μονάδες 10

B4. Να αναφέρετε ποιο ρηματικό πρόσωπο κυριαρχεί στην πρώτη παράγραφο του κειμένου («Τίποτα δε συμβολίζει... απειλείται με εξαφάνιση») και να σχολιάσετε το επικοινωνιακό του αποτέλεσμα.

Μονάδες 10

ΘΕΜΑ Γ

Γ1. Σε ένα κείμενο που δημοσιεύεται στην εφημερίδα του σχολείου σας να αναφερθείτε σε 300 – 400 λέξεις στις συνέπειες της παραπληροφόρησης.

Μονάδες 30

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Εισαγωγικό σημείωμα: Ο Πέτρος Μάρκαρης είναι συγγραφέας αστυνομικών μυθιστορημάτων στα οποία θίγει καίρια ζητήματα της σύγχρονης ελληνικής πραγματικότητας. Έχει γράψει, επίσης, σενάρια για τον κινηματογράφο και το θέατρο, ενώ ασχολείται και με τη μετάφραση. Το κείμενο είναι απόσπασμα από το αστυνομικό του μυθιστόρημα *Ο Τσε αυτοκτόνησε* (2011).

Ο Τσε αυτοκτόνησε

Εισβάλλω στο καθιστικό και βρίσκω την Ανδριανή, όπως κάθε απόγευμα, με το τηλεκοντρόλ στο χέρι.

«Πού είσαι, καλέ; Εδώ χαλάει ο κόσμος!» μου φωνάζει, λες και είχα πάει για μπάνιο στη Βάρκιζα.

Στήνομαι φάτσα στο γυαλί και περιμένω εναγωνίως την συνταρακτική είδηση, αλλά η τηλεόραση είναι στο τρία πουλάκια κάθονται. Ένας τηλεπαρουσιαστής βγάζει σε πλειστηριασμό τις γνώσεις δυο νεαρών, κατενθουσιασμένος όταν πέφτουν σωστά και πρέπει να πληρώσει και περίλυπος όταν απαντούν λάθος και κάνει οικονομία. Βουτάω το τηλεκοντρόλ και παίρνω σβάρνα τα κανάλια, αλλά πέφτω από τη μία σούπα στην άλλη.

«Μην κάνεις έτσι» με παρηγορεί η Ανδριανή. «Συνήθως το δείχνουν κάθε

ώρα. Το έδειξαν στις επτά. Θα το ξαναδείξουν στις οχτώ».

Μιλάει η πείρα χρόνων και παραιτούμαι. Περιμένω ένα τέταρτο για να τελειώσει η εκπομπή και ένα δεκάλεπτο για να περάσουν οι διαφημίσεις. Εντέλει πάνω στο μισάωρο, πέφτει ο τίτλος: ΣΥΛΛΗΨΗ ΝΕΑΡΩΝ ΓΙΑ ΤΟ ΦΟΝΟ ΤΩΝ ΔΥΟ ΚΟΥΡΔΩΝ ΚΑΙ ΓΙΑ ΗΘΙΚΗ ΑΥΤΟΥΡΓΙΑ ΣΤΙΣ ΑΥΤΟΚΤΟΝΙΕΣ ΤΩΝ ΦΑΒΙΕΡΟΥ-ΣΤΕΦΑΝΑΚΟΥ.

Ατάκα εμφανίζονται τρεις κουρεμένοι και μπρατσωμένοι, με χειροπέδες και από δύο δικούς μας στα πλευρά τους, να διέρχονται το γνώριμο διάδρομο όπου είναι το γραφείο μου. Ο πρώτος φοράει ένα μακό φανελάκι μ' ένα τέρας της κολάσεως ζωγραφισμένο πάνω του. Οι άλλοι δύο βαδίζουν κολλητά και δεν είναι ορατό το σήμα κατατεθέν τους. Στις πλευρές του διαδρόμου είναι παραταγμένοι ρεπόρτερ με μικρόφωνα που προσπαθούν να τα κολλήσουν στα μούτρα των νεαρών: «Τι έχετε να πείτε γι' αυτά που σας κατηγορούν; Εσείς σκοτώσατε τους δύο κούρδους; Τι νιώσατε όταν τους πυροβολούσατε; Τι πιστεύετε για το ρατσισμό; Πώς πείσατε τον Φαβιέρο και τον Στεφανάκο ν' αυτοκτονήσουν;». Οι νεαροί έχουν το κεφάλι σκυμμένο και δεν απαντούν, ενώ οι αστυνομικοί τούς σπρώχνουν για να τους βγάλουν από τον κλοιό. Μόλις εξαφανίζονται, η μεγάλη ατραξιόν χάνεται και η οθόνη τεμαχίζεται σε παράθυρα.[...]

«Δεν υπάρχουν δηλώσεις της αστυνομίας, Βάσο;» ρωτάει ο παρουσιαστής ειδήσεων.

«Βεβαίως. Υπάρχουν δηλώσεις του προϊσταμένου του Τμήματος Ανθρωποκτονιών, αστυνόμου Πολυχρόνη Γιαννούτσου».

«Καλά, τότε πήρε αυτός τη θέση σου;» με ρωτάει έκπληκτη η Ανδριανή.

«Αφού είμαι σε αναρρωτική, κάποιος έπρεπε να πάρει τη θέση μου».

«Ναι, αλλά δεν έπρεπε να τον δηλώσουν ως αναπληρωτή σου;»

«Ψύλλους στ' άχυρα γυρεύεις».

Παρ' όλα αυτά, μου κάνει εντύπωση που εμφανίζεται ο Γιαννούτσος και όχι ο Γκίκας. Ο Γκίκας θεωρεί τις δηλώσεις στους δημοσιογράφους αποκλειστικό χωράφι του, πώς αφήνει να του το καταπατά ο Γιαννούτσος, και μάλιστα σε μια τόσο σπουδαία υπόθεση; [...]

Εκεί που σπάω το κεφάλι μου να βγάλω άκρη, εμφανίζεται ο ένας από τους δικηγόρους των τριών κατηγορουμένων.

«Ο πελάτης μου είναι αθώος.[...] Ποιος άνθρωπος με σώας τας φρένας μπορεί να πιστέψει ότι τρεις νεαροί έσπρωξαν στην αυτοκτονία δύο σπουδαίες προσωπικότητες του οικονομικού και πολιτικού βίου, όπως ο Ιάσων Φαβιέρος και ο Λουκάς Στεφανάκος;»

«Και οι δύο Κούρδοι;» τον ρωτάει ένας δημοσιογράφος.

«Ο πελάτης μου ουδεμία ανάμειξη έχει στη δολοφονία των Κούρδων και θα το αποδείξουμε στο δικαστήριο».

«Πιστεύετε δηλαδή ότι οι κατηγορίες είναι κατασκευασμένες;» τον ρωτάει ένας άλλος δημοσιογράφος.

«Πιστεύω ότι κάποιοι ψάχνουν για εξιλαστήρια θύματα, ώστε να κοπάσει ο θόρυβος γύρω από τα σκάνδαλα και τα κανάλια που κάνει κακό στην κυβέρνηση».

«Τα βλέπεις που δε με πιστεύεις;» θριαμβολογεί η Ανδριανή.

Κουνάω το κεφάλι μου σαν να της δίνω δίκιο, γιατί δεν έχω όρεξη για κουβέντες αυτή τη στιγμή.[...]

[Πέτρος Μάρκαρης, Ο Τσε αυτοκτόνησε, εκδ. Γαβριηλίδης, 2011, απόσπασμα]

ΘΕΜΑ Α

A1. Να αναδιηγηθείτε με συντομία **(60-70 λέξεις)** την ιστορία που παρουσιάζεται στο παραπάνω απόσπασμα.

ΘΕΜΑ Β

B1. Σε ορισμένα σημεία η αφήγηση χρωματίζεται με ειρωνικά και αποδοκιμαστικά σχόλια του αφηγητή για την ποιότητα των τηλεοπτικών εκπομπών και τη συμπεριφορά των δημοσιογράφων. Να εντοπίσετε δύο τέτοια χωρία και να εξηγήσετε το νόημά τους.

B2. Να χαρακτηρίσετε το είδος του αφηγητή ως προς τη συμμετοχή του στην ιστορία τεκμηριώνοντας την απάντησή σας με αναφορές σε συγκεκριμένα χωρία του κειμένου.

B3. Στο κείμενο αναμειγνύονται τρεις διάλογοι που διεξάγονται σε διαφορετικούς χώρους/επίπεδα. Τι επιτυγχάνεται με αυτόν τον τρόπο.

ΘΕΜΑ Γ

Γ. Να σχολιάσετε τη στάση των δημοσιογράφων/ρεπόρτερ απέναντι στους συλληφθέντες. Πιστεύετε ότι αυτή η στάση είναι μια επινόηση του συγγραφέα για τις ανάγκες της μυθοπλαστικής αφήγησης ή παρατηρείται και στην καθημερινή δημοσιογραφική ενημέρωση σήμερα; **(150 περίπου λέξεις)**

Μονάδες 15

3. ΚΟΙΝΗ ΓΝΩΜΗ

3.1 Η ορθότητα της κοινής γνώμης

ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ

Βεβαίως, δεν είναι κατ' ανάγκη ορθή η κοινή γνώμη. Προκειμένου να διαμορφωθεί ορθή κοινή γνώμη, απαιτούνται:

- **Ατομική ευθύνη:** πνευματικότητα, δηλαδή κριτική ματιά, διασταύρωση αξιόπιστων πληροφοριών, μελέτη / διάβασμα που ανοίγει το μυαλό, αλλάζει τη συνείδηση, ενισχύει τη δεκτικότητα και την απόκτηση προσωπικής άποψης. Κυρίως, όμως, χρειάζεται ήθος και σεβασμός στην αλήθεια.
- **Οικογένεια - σχολείο - δημοκρατικό πολίτευμα:** ανάπτυξη σε περιβάλλον ελευθερίας.
- **Πνευματικοί άνθρωποι:** ανάληψη ευθύνης (λ.χ. διαφώτιση κόσμου, καταγγελτικός λόγος).
- **Δημοσιογράφοι:** ανταπόκριση στο ύψος των περιστάσεων με αμερόληπτη πληροφόρηση, αφύπνιση του πολίτη, αναβάθμιση της ποιότητας των εκπομπών).

Γενικότερα: Αν ο κόσμος γαλουχείται με αρχές και αξίες ανθρωπιστικές, αν αποφασίζει με ελευθερία βούλησης και πορεύεται με άξονα τη δημοκρατικότητα και τον ορθό λόγο, τότε μόνο είναι εφικτή η υγιής διαμόρφωση της κοινής γνώμης.

3.2 Αίτια παραμόρφωσης

Συνήθως, όμως, η άποψη των πολλών είναι απόρροια ισχυρών παραμορφωτικών κοινωνικών μηχανισμών. Ας δούμε, λοιπόν, για ποιους λόγους η γνώμη του κόσμου σήμερα είναι εσφαλμένη.

- **Άτομο και σύγχρονο πλαίσιο:** Στη σύγχρονη αντιπνευματική εποχή, καθένας από εμάς κατά βάση δεν ενημερώνεται σφαιρικά, δεν οδηγείται στην αμφιβολία, αγνοεί θέματα της καθημερινότητας και δεν έχει το χρόνο και τη διάθεση (λόγω καταναλωτισμού - υπερεντατικοποίησης της εργασίας, εξειδίκευσης, αντιφατικών και αλληλοσυγκρουόμενων ρόλων, ανεργίας κ.λπ.) να σταθεί κριτικά και να επεξεργαστεί τα θέματα / γεγονότα της επικαιρότητας. Συχνά δε, αναπαράγει τις απόψεις που ακούει και διαβάζει.
- Τα **M.M.E.**, οι **πολιτικοί** και οι **πνευματικοί άνθρωποι:** Στο βαθμό που διαπλέκονται, εξυπηρετούν συμφέροντα και σκοπιμότητες, αποτελούν τους λεγόμενους «περιφρονητές του πλήθους». Καθοδηγούν τον κόσμο προς την κατεύθυνση που επιθυμούν, είτε αφιονίζοντας το πλήθος είτε αποκρύπτοντας την αλήθεια με μέσο την προπαγάνδα, την παραπληροφόρηση, την ωραιολογία, την κινδυνολογία (π.χ. οι Η.Π.Α. προετοίμασαν προπαγανδιστικά το έδαφος για επίθεση στο Ιράκ). Ιδιαίτερα στο σύγχρονο παγκόσμιο χωριό, αυτοί που

ελέγχουν τα Μ.Μ.Ε. ασκούν στην κυριολεξία μια άνευ προηγουμένου τυραννία, που οδηγεί στη χειραγώγηση της παγκόσμιας κοινής γνώμης (ομοιομορφία παντού: παγκοσμιοποίηση). Στο πλαίσιο αυτό εντάσσεται και η κακή χρήση των εφαρμοσμένων επιστημών (λ.χ. η διαφήμιση για μαζική υποβολή προτύπων).

- Οι **φορείς αγωγής**: Μέγιστη ευθύνη φέρουν η οικογένεια και το σχολείο, γιατί, όταν δεν καλλιεργείται η ελεύθερη σκέψη, δεν τονίζεται η προσωπική ευθύνη, όταν οι γονείς ή οι εκπαιδευτικοί επιβάλλουν απόψεις αυταρχικά ή ισοπεδωτικά, είναι αλήθεια ότι περιορίζονται οι πιθανότητες για υγιή πνευματική ανάπτυξη της νεολαίας. Για παράδειγμα, η συγγραφή και η διδασκαλία της Ιστορίας γίνεται στα μέτρα των συμφερόντων της κάθε χώρας και ως εκ τούτου διαιωνίζονται στερεότυπα και προκαταλήψεις που δε συνάδουν με την αλήθεια.

3.3 Η στάση του ατόμου έναντι της κοινής γνώμης

- Είναι αναγκαίο να λαμβάνουμε υπόψη μας την κοινή γνώμη, γιατί τότε λειτουργεί η δημοκρατία.
- Αν η άποψη των πολλών είναι ορθή, τότε οφείλουμε να συντασσόμαστε / να συμπορευόμαστε.
- Αν όμως η γνώμη του κόσμου είναι εσφαλμένη, τότε επιβάλλεται ο καθένας μας να τη θέτει υπό αμφισβήτηση και να μην την ενστερνίζεται. Αντίθετα, έχει χρέος να μάχεται για την αλλαγή της γνώμης των πολλών με «όπλα» το διάλογο και την πειθώ, την επιχειρηματολογία και όχι τη στείρα αμφισβήτηση. Και στην περίπτωση που αποτύχει, να μην την ακολουθήσει αλλά ούτε και να περιθωριοποιηθεί.
- Χρειάζεται για καθετί να υιοθετούμε κριτική στάση, λαμβάνοντας υπόψη την πραγματικότητα. Απαιτείται γόνιμος συναισθηματισμός και διάθεση| ρεαλισμού, γιατί η κατά μέτωπο / σφοδρή σύγκρουση με την κοινή γνώμη συνήθως είναι επώδυνη / αμείλικτη.
- Για μια αναμέτρηση με την κοινή γνώμη καλό είναι να διαθέτει κανείς ψυχική αντοχή, ήθος, θάρρος, τόλμη και πνευματικότητα.

ΚΡΙΤΗΡΙΟ Ι

Οι δημοσκοπήσεις φέρνουν στην επιφάνεια την «κοινή γνώμη», η οποία εκφράζει το σύνολο των απόψεων των μελών μιας ομάδας(διασπαρμένο σύνολο ατόμων άσχετων μεταξύ τους) επάνω σε ένα θέμα κοινού ενδιαφέροντος. Στις περιπτώσεις της πολιτικής που αναφέρουν τα ΜΜΕ, το «κοινό» είναι θεωρητικά όλος ο λαός και η κοινή γνώμη θεωρείται ότι εκφράζει τη φωνή όλου του λαού και όχι μιας περιορισμένης ομάδας.

Όπως είναι φυσικό, δεν υπάρχει ποιοτική αξιολόγηση των διάφορων γνωμών. Στην έρευνα της κοινής γνώμης όλες οι απόψεις αξίζουν το ίδιο (όπως και οι ψήφοι). Η κοινή γνώμη στις ημέρες μας είναι αρκετά διαφορετική από εκείνη πριν από την εφεύρεση των ΜΜΕ. Για παράδειγμα, στην αρχαία ελληνική δημοκρατία η γνώμη αυτή εξέφραζε τη γνώμη μιας σταθερής και συγκροτημένης κοινωνικής ομάδας.

Ο ρόλος που παίζει η κοινή γνώμη στη σύγχρονη δημοκρατία είναι ζωτικός. Για τον λόγο αυτόν η άσκησή του πρέπει να προέρχεται από ένα κοινό το οποίο να αποτελούν άτομα με κρίση και συναίσθημα ευθύνης.

Μπορεί άραγε το κοινό της δημοκρατίας να ξεφύγει από την επίδραση των παραγόντων που το μεταβάλλουν σε ένα εξωκατευθυνόμενο σύνολο; Μπορεί να φιλτραριστεί η συλλογική σκέψη από τις αδυναμίες της ώστε να μεταβληθεί σε σκέψη ατόμων; Μπορεί η κοινή γνώμη να γίνει από κατευθυνόμενη κατευθύνουσα;

Για την έκφραση γνώμης επάνω σε ένα θέμα το άτομο χρειάζεται παιδεία, ενημέρωση και ισχυρή πίστη σε ένα σύστημα αξιών. Η παιδεία **διαπλάθει** άτομα με κριτική σκέψη, υπευθυνότητα και τα προσανατολίζει προς ένα σύστημα αξιών. Η σωστή και αντικειμενική ενημέρωση τους δίνει τα απαραίτητα στοιχεία για να κρίνουν και ένα σύστημα αξιών τα **θωρακίζει** από επικίνδυνες επιρροές. Η κυρίαρχη αξία είναι η αλήθεια και ο εραστής της δεν είναι άνθρωπος των έτοιμων λύσεων, των ιδεολογιών και των δογμάτων, αλλά ο άνθρωπος με έντονη την κριτική διάθεση.

Η ποιότητα της δημοκρατίας χαρακτηρίζεται από τη δυνατότητα της κοινής γνώμης να ανταποκριθεί στις υποχρεώσεις της. Είναι γεγονός ότι οι πολιτικοί ηγέτες σε μια σύγχρονη δημοκρατία είναι δέσμιοι της κοινής γνώμης (φιλτραρισμένης ή μη). Από αυτήν εξαρτώνται, αυτήν υπολογίζουν στις πολιτικές τους αποφάσεις, με βάση αυτή σχεδιάζουν τις επόμενες κινήσεις τους και τελικά σ' αυτή δίνουν **απολογισμό** των πράξεών τους. Είναι υποχρέωση του πολιτικού

μας συστήματος να δημιουργήσει εκείνο το περιβάλλον που θα απαλλάσσει τον λαό μας από **στρεβλώσεις** στην ενημέρωση και μαζί να παραμερίζει το συναισθηματικό στοιχείο στην κρίση του. Ο κυρίαρχος ρόλος σε μια τέτοια προοπτική ανήκει στα ΜΜΕ. Η πολυδιάστατη ενημέρωση, ο τονισμός των θετικών και των αρνητικών στοιχείων των πολιτικών πράξεων και πρακτικών και οι πιθανές επιπτώσεις τους στην πορεία της χώρας πρέπει να είναι διαθέσιμα στον πολίτη για να έχουμε «κοινή γνώμη» με κατευθύνοντα ρόλο.

Η κοινή γνώμη περιέχει ουσιαστικές αρχές της δικαιοσύνης, αλλά και άγνοια και συναισθηματισμό... Η ερμηνεία της ως κυριαρχούσα γνώμη της πλειοψηφίας επηρεάζει το πολιτικό περιβάλλον και γενναίες αποφάσεις είναι δύσκολο να παρθούν. Η αλήθεια είναι ότι η φωτισμένη κοινή γνώμη μπορεί να βοηθήσει στη λειτουργία της δημοκρατίας. Μια τέτοια προοπτική θα προέλθει από το ενημερωμένο κοινό και όχι από ευκολοσυγκίνητες και εύπλαστες μάζες. Το ενημερωμένο άτομο μέσα στο κοινό διατηρεί την προσωπικότητά του και, όσο και αν επηρεάζεται από την παρουσία των άλλων, παραμένει τελικός κριτής της σκέψης και της πράξης του.

Συμπέρασμα: Για να μπορέσει η κοινή γνώμη να ανταποκριθεί στη θεμελιακή της αποστολή, πρέπει η παιδεία και η ενημέρωση να παίζουν σωστά τον ρόλο τους. Οι ενημερωμένοι πολίτες είναι η βάση της αποτελεσματικής δημοκρατίας.

[Χρ. Β. Μασσαλάς]

ΘΕΜΑ Α

A1. Να πυκνώσετε σε ένα κείμενο το περιεχόμενο των τριών πρώτων παραγράφων του κειμένου.

Μονάδες 15

A2. Τι εννοεί ο συγγραφέας με τη φράση: «η φωτισμένη κοινή γνώμη μπορεί να βοηθήσει στη λειτουργία της δημοκρατίας»;

Μονάδες 15

ΘΕΜΑ Β

B1. Με ποιον τρόπο οργανώνει ο συγγραφέας τις ιδέες του στην πέμπτη παράγραφο του κειμένου («Για την έκφραση γνώμης... την κριτική διάθεση»);

Μονάδες 10

B2. Ποια είναι η λειτουργία των ερωτήσεων στην τέταρτη παράγραφο («Μπορεί άραγε.... κατευθύνουσα;») του κειμένου;

Μονάδες 7

B3. Για ποιον λόγο ο συγγραφέας χρησιμοποιεί τις παρενθέσεις στην πρώτη και στη δεύτερη παράγραφο του κειμένου;

Μονάδες 8

B4. «Η παιδεία διαπλάθει άτομα με κριτική σκέψη, υπευθυνότητα και τα προσανατολίζει προς ένα σύστημα αξιών». Να ξαναγράψετε την παραπάνω περίοδο αρχίζοντας με τη φράση: «**Από την παιδεία...**». Ποιο είναι το επικοινωνιακό αποτέλεσμα της μετατροπής που κάνετε;

Μονάδες 10

B5. Να αναφέρετε τον τρόπο με τον οποίο επιτυγχάνεται η συνοχή ανάμεσα στις περιόδους της προτελευταίας παραγράφου του κειμένου («Η κοινή γνώμη... και της πράξης του»).

Μονάδες 5

ΘΕΜΑ Γ

Γ1. Σε ένα κείμενο που πρόκειται να αναρτήσετε στο προσωπικό σας ιστολόγιο να αναφερθείτε στους παράγοντες που επιδρούν στη διαμόρφωση της κοινής γνώμης (300 – 400 λέξεις).

Μονάδες 30